

Speuren naar de beer en zijn klauw

‘Joris Jan Túntsje, ik tel tot 3 ...’

Joris legt snel zijn telefoon onder het gebloemde kussen van de bank. ‘Als oma me zo noemt moet ik oppassen. Dan is ze echt boos en mag ik niet helpen met pannenkoeken bakken. Laat staan een pannenkoek flippen.’ Hij gaat op de bank liggen, met zijn voeten over de leuning en de handen onder het hoofd.

‘Wat wil je graag doen Joris?’

‘Ik wil iets doen wat ik nog nooit gedaan heb.’

‘Ik weet wel iets,’ grinnikt oma. ‘Afwassen, stofzuigen, je kamer opruimen...’

‘Doe niet zo flauw, je weet best wat ik bedoel. Ik wil iets doen bij jullie in de tuin. Iets spannends. Een soort speurtocht of zo.’

Oma krabt achter haar oren en zet de wijsvinger van de linkerhand op het puntje van de neus. Daarboven komen allemaal rimpeltjes. Als ze zo doet krijgt ze meestal de beste ideeën.

‘Nee, dat is geen goed plan, maar misschien kunnen we... Nee, toch ook maar niet.’ Oma praat zachtjes in zichzelf. ‘Als we nu eens... Nee, dat is niet leuk. Misschien... Nee, dat is niet leerzaam...’ Ineens springt ze overeind en klapt in haar handen. ‘Ik weet het, ik weet het. Om de beurt bedenken we een plant. Wie aan de beurt is mag zeggen hoe de plant heet, hoe die eruitziet en wat je ervan weet. Maar niet waar hij staat. De anderen moeten daarna de plant gaan zoeken.’

Joris springt van de bank. ‘Dat vind ik het beste idee ever.’

‘De jongste mag beginnen en dat is Lotte.’

‘Het is een klein geel bloemetje, ongeveer 5 centimeter hoog en het heeft de kleur van boter. Daarom heet het een boterbloem. Je ziet ze vaak ergens waar het gras niet gemaaid is.’

Joris rent hard vooruit. Hij weet een stukje gras dat opa nooit maait. ‘Gevonden! Nu ben ik aan de beurt. Het is een madeliefje. Die zijn vet schattig met in het midden een geel rondje en daaromheen witte blaadjes. Je kunt er een kransje voor in je haar, of een ketting van vlechten. Op school heb ik geleerd dat made een oud woord is voor weide. Madelief betekent dus eigenlijk lief bloemetje in de wei.’

Lotte begint te lachen. ‘Die is niet moeilijk. Het staat naast mijn boterbloem.’

Dan is oma.

‘Ik weet een moeilijke. We gaan op zoek naar de *Heracleum mantegazzianum*. Maar eerst ga ik jullie iets vertellen.’

Joris, opa en Lotte zijn heel nieuwsgierig. *Heracleum mantegazzianum* klinkt best spannend. Ze ploffen in het gras. Oma weet veel van de natuur en dus duurt het wel even voor ze uitverteld is.

'Heracleum mantegazzianum is Latijn voor reuzenberenklaau. Het woord Heracleum komt van de Griekse halfgod Heracles/Hercules. Het woord Mantegazzianum is ter ere van Paolo Mantegazza. Dit was een natuurhistoricus.

Overal op de aarde groeien planten. Dat noemen ze het plantenrijk. Je hebt planten die in water groeien en planten die op land groeien. Elke plant is lid van een stam. De reuzenberenklaau is lid van de stam 'landplanten'. Er zijn planten die bloeien en planten die niet bloeien. Die horen allemaal tot een eigen orde. De reuzenberenklaau hoort tot orde Apiales. Dat betekent bloeiende plant. Maar als ik tegen jullie zeg, zoek de apiales. Dan weet je nog niet wat je precies moet zoeken. Maar als ik de naam van de familie noem waar de berenklaau bij hoort wordt het al iets gemakkelijker. De berenklaau is lid van de familie Apiaceae. Dat betekent schermbloemigen. De bloem heeft de vorm van een paraplu (para = scherm). Aan het eind van elke bloemsteel zitten mini-paraplutjes met kleine bloempjes. Alle bloemen bij elkaar vormen een scherm. Schermbloemigen zijn onder andere fluitenkruid, de berenklaau, dille en venkel. De berenklaau behoort tot het geslacht Heracleum. Een geslacht is een groep planten die op elkaar lijken. Zoals de gewone berenklaau, pastinaak, venkel, engelwortel en de reuzenberenklaau.

De bladeren van de berenklaau kunnen wel een meter lang worden. Ze zijn scherp getand met aan de onderzijde stevige haren. Ze lijken daardoor op klauwen van beren. De stengel is hol, en heeft paarse vlekken en stevige haren. De plant bloeit vanaf half juni met witte bloemen in schermen die tot 50 cm in doorsnee zijn. Het eerste jaar van de groei maakt de plant een grote penwortel aan. Die heeft de vorm van een winterwortel. Hij slaat hier voedingsstoffen in op. Het eerste jaar lijkt het of de bladeren uit de grond groeien. Er is nog geen stam te zien. De voedingsstoffen die zijn opgeslagen in de wortel heeft de plant nodig om in 2 tot 5 jaar verder te groeien en bloemen te vormen. Je ziet het eerste jaar dus nog geen stam maar al wel de paarse vlekken en strepen op de stengels, en de haren. Die lijken op stekeltjes.'

'Ik ben benieuwd of jullie nu genoeg weten om een reuzenberenklaau kunnen vinden.'

Ze komen overeind en gaan aan de wandel. Ondertussen vertelt oma verder. Lotte blijft in de buurt van oma lopen. Ze wil graag alles weten. Joris en opa vinden het maar saai worden en lopen vast vooruit.

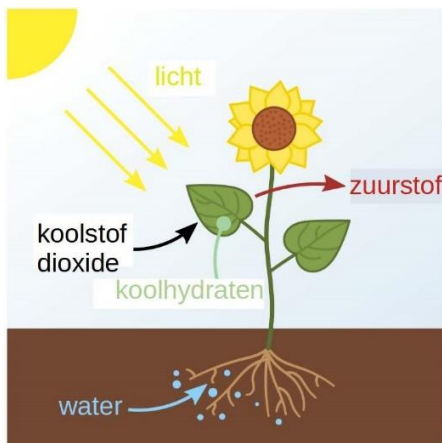
'Wacht even,' gilt oma. 'Het is heel belangrijk wat ik nu ga vertellen.'
Maar ze doen net of ze niks horen en beginnen te rennen.

'Dan niet, wie niet horen wil moet maar voelen.'
Oma en Lotte lopen langzaam. Zo zie je het meest. Onderweg laat oma Lotte fluitenkruid zien. De vorm van de bloemen lijkt inderdaad op een paraplutje.

Ze lopen nog een stukje verder en komen bij het spannendste stuk van de tuin. Daar kan zomaar een pad of salamander voor je voeten springen en het is er donker. Oma noemt het een ‘tropisch regen-oerwoud-dierentuin’.

‘Ik denk dat we hier wel een reuzenberenklauw zullen vinden. De grond is vochtig en voedingsrijk en door de bomen schijnt de zon op sommige plekken op de grond. Alle planten hebben licht nodig om te groeien en bladeren te krijgen. Door de bladeren kan een plant (dus ook de reuzenberenklauw) van het koolstofdioxide die mensen uitademen zuurstof te maken. Dat hebben mensen nodig om te kunnen leven en daarom zijn planten en bomen zo belangrijk.’

Een plant neemt water op uit de grond via zijn wortels. Het zonlicht schijnt op de bladeren. Via de huidmondjes aan de onderkant van het blad ademt de plant koolstofdioxide in. Uiteindelijk ademt de plant zuurstof weer uit.

Diep in het oerwoud hoort oma boven haar hoofd Joris roepen.

‘He he, zijn jullie daar eindelijk. We hebben volgens mij een reuzenberenklauw gevonden. Kijk maar. De plant heeft reuzengrote bladeren, er zitten paarse stippen op de stengel en er zitten haartjes aan.’

‘Je hebt helemaal gelijk. Dit is inderdaad een reuzenberenklauw maar de plant is wel gevaarlijk.’

‘Jij altijd met je “dat is gevaarlijk”. Je bent gewoon bang dat ik val.’

Opa kijkt terwijl hij een stukje afgeknapte stengel beethoudt of de stengel hol is.

‘Auw... die haren zijn echt scherp. Het lijken wel naalden. Ze prikken me in mijn handen.’

‘Mij prikken ze mijn wangen,’ zegt Joris. Hij probeert de tak terug te duwen maar deze buigt steeds terug en prikt hem opnieuw in zijn gezicht en armen.

Oma loopt rood aan en haar stem trilt.

‘En wie mag straks jullie wonden verzorgen of een afspraak maken bij de dokter omdat jullie zo’n pijn hebben? IK DUS...en weet je waarom? Uit de haren van de berenklauw komt een helder sap. Als je dat sap op je huid krijgt en de zon schijnt erop, kun je rode, jeukende vlekken kunt krijgen. En weet je wat nog veel akeliger is? Die vlekken worden dikker en daarna krijg je hele dikke, vieze, grote, pijnlijke blaren.’

Opa begint wild te zwaaien met zijn armen, hij bibbert als een rietje en loopt als een kip zonder kop rondjes. ‘Help, help, dat wil ik niet... Oma, wat moet ik doen. Help me dan toch.’

‘Je moet je huid afdekken zodat er geen zon op schijnt en jezelf snel gaan wassen. Met lauw water en zeep.’

Opa is zo bang dat hij blaren krijgt, dat hij er als een haas vandoor gaat, de buitendouche aanzet en er met kleren en al onder gaat staan.’

‘Wat is die opa een aansteller. Ik zit nu als een half uur op mijn uitkijkpost, in het zonnetje en voel nog niks. Behalve die prikkende naalden. Daarbij eten schapen, koeien en oerossen gewoon de bladeren en stengels op, en ik heb nog nooit gezien dat die blaren hebben. En spinnen en torren krijgen ook geen blaren. Die verstoppem zich in de winter in de stengel omdat binnenzijde is bekleed met één pluizige stof, een soort deken tegen de winterkou.’

‘Als ik jou was zou ik toch maar onder de douche gaan staan. Want die blaren zijn echt niet leuk.’

‘Ik geloof er niks van en ik ga níet onder douche. Wat jullie doen moeten jullie zelf weten maar ik ga madeliefjes zoeken om een ketting van te maken.’

Joris rent weg met Lotte achter zich aan. Die wil een krans maken voor in het haar.

Een paar minuten later begint ze te gillen.

‘Oma, oma, kom snel. Joris krijgt als een mager speenvarken. Zijn gezicht is helemaal rood en zit vol blaren.’

Joris gaat steeds harder huilen.

‘Het doet zo’n zeer en het jeukt ook nog. Ik wou dat ik jullie geloofd had.’

‘Tja, dit wordt een bezoekje aan de dokter en een paar dagen niet naar buiten. Tot de blaren weg zijn en je hoofd de normale kleur heeft. En ik denk dat je nu je lesje wel hebt geleerd en de volgende keer alleen maar naar een reuzenberenklauw kijkt. Gelukkig heb je geen sap in je ogen gekregen. Dan had je wel blind kunnen worden.’

Joris stem trilt en uit zijn ogen rollen nog steeds tranen. ‘Ik wil nooit meer in de buurt van een berenklauw komen.’

‘En ik ook niet,’ zegt opa. ‘Tis mij veel te gevaarlijk. Oma ook altijd met haar “ideeën”.

‘Ik wil wel op zoek naar een reuzenberenklauw. wel,’ zegt Lotte, ‘want ik heb nog nooit een bloeiende reuzenberenklauw gezien en weet ook nog niet wat er gebeurt als die is uitgebloeid.’

‘Weet je wat we doen. Opa blijft bij Joris. Die moet van de dokter binnenblijven en zalf smeren op zijn gezicht en armen. Ik heb gisteren een veld vol met bloeiende

reuzenberenklauwen gezien. Daar gaan we samen op fiets naar toe.

Opa vindt het maar niks.

‘Eerst zeg je dat ze gevaarlijk zijn en nu wil je er met Lotte naar op zoek.’

Oma wijst tegen met haar vinger tegen het voorhoofd.

‘Wij zijn niet zo dom als jij en Joris. Wij raken ze tenminste niet aan. Wij gaan en vergeet niet om Joris goed in te smeren met zalf.

‘Hé, dat is raar. Gisteren stonden hier wel honderd bloeiende reuzenberenklauwen,’ zegt oma.

‘Ze bloeien niet maar ik kan nu wel zien hoe hoog een reuzenberenklauw is. Ik denk wel 100 meter.’

Oma lacht. ‘Zo hoog zijn ze niet maar ze zijn wel 5 meter. Dat zijn 3 oma’s opgestapeld. Kom Lotte, er moet toch ergens een bloeiende reuzenberenklauw staan.’

‘Kijk oma, daar staat er nog 1. Hij is 1 Lotte hoog maar bloeit wel heel mooi. De bloem lijkt wel een echte paraplu. En wat ruiken ze lekker. En zie je die vlinders, honingbijen en hommels.’

Oma legt uit dat die nectar en stuifmeel uit de bloemen halen.

Lotte kijkt haar ogen uit maar er is 1 ding dat ze niet snapt.

‘Waarom groeien er geen bloemen en andere planten onder de reuzenberenklauw?’

‘De bladeren werken als een soort parasol en paraplu. Daardoor krijgen de planten die eronder willen groeien te weinig water en licht om te kunnen groeien.’

‘Dat is net als het gevaar van brandwonden, zoals Joris die heeft, dus nog een reden om ze zoveel mogelijk weg te halen.’

‘Dat klopt helemaal. Er staan hier 100 reuzenberenklauwen. Volgend jaar zijn dat er misschien wel 200 en het jaar erna misschien wel 400. Weet je hoe dat komt? Bij opa en oma in de tuin staat nu nog maar 1 reuzenberenklauw. Die is bezig aan zijn eerste jaar. Als we de plant laten staan krijgt hij over een paar jaar bloemen, en als die zijn uitgebloeid vormen zich de zaden. Die worden door de wind meegenomen en ergens anders neergegooid. Vaak in de buurt van de reuzenberenklauw die er al staat. Uit die zaden kunnen nieuwe planten groeien. Als je niet wilt dat je een tuin vol reuzenberenklauwen krijgt met je ervoor zorgen dat je de bloem weghaalt voordat er zaadjes ontstaan. En weet je dat een reuzenberenklauw heel veel zaden maakt, soms wel 20.000 per plant. Er zijn zaden die zelfs na 7 jaar nog uit kunnen komen.

‘Nu snap ik ook waarom er bijna geen bloeiende reuzenberenklauwen meer staan. Ze hebben daar de bloemen uitgeknipt om te voorkomen dat er over 10 jaar wel 1000 reuzenberenklauwen staan.’

‘Precies,’ zegt oma. ‘De bloemen eruit knippen noemen ze toppen. Degene die ze eruit knipt doet dat met een schaar op een stok en beschermende kleren aan. Want stel je voor dat je door 100 reuzenberenklauwen wordt geprikt. Lotte rilt bij het idee alleen al. ‘Bbbbrrrrr... dan wordt je volgens mij heel erg ziek.’

‘Kijk oma, hier kun je goed zien dat de stam van een reuzenberenklauw hol is.’

Onder aan de stam vinden oma en Lotte een bloem. Die bestaat uit kleine parapluutjes die samen een reuze paraplu vormen. Het lijkt wel een parachute.

‘Als je goed kijkt Lotte, zie je aan de kleine parapluutjes allemaal groene bolletjes zitten. Dat worden de zaden en dat zijn er dus vet veel. Gelukkig komen ze niet allemaal uit, maar nu kun je je voorstellen dat er volgend jaar ineens veel meer reuzenberenklauwen staan als de bloemen er niet uitgeknipt worden.’

‘Mama vindt de opgedroogde bloemen van een reuzenberenklauw zo mooi om in een vaas te zetten. Vorig jaar heeft ze er een paar geplukt en meegenomen achter op de fiets. Maar nu ik vandaag zoveel geleerd heb over de reuzen berenklauw ga ik mama vertellen dat ze dat nóóit meer mag doen. Omdat er zomaar nog een zaadje in kan zitten, dat er onderweg uitvalt en dan groeit er straks een nieuwe waar iemand zich aan kan verbranden en waar dan geen andere planten meer kunnen groeien, behalve weer heel veel nieuwe berenklauwen.’

Als ze thuishkomen zitten opa en Joris op de bank.

Gelukkig kan Joris weer lachen.

‘Het was een avontuurlijk en leerzaam dagje ervarend leren. Ik wil dat wel vaker doen maar dan ga ik wel naar jou luisteren oma.’ ‘En dan mag ik eerst,’ zegt opa, ‘want ik ben nog niet geweest. Eerlijk is eerlijk en ik heb al iets bedacht.’